

Sergej Grizunov Genadij Sisojev

BALKANSKI PROROK

Prevela s ruskog
Zorana Bojić-Sisojeva

■ Laguna ■

Naslov originala

Сергей Грызун / Геннадий Сысоев
БАЛКАНСКИЙ ПРОРОК

Copyright © 2011, Sergej Grizunov i Genadij Sisojev
Copyright © 2011 izdanja na srpskom, LAGUNA

Sadržaj

<i>Od autora</i>	7
Uvod.....	11
PRVI DEO	
Glava 1. Neočekivani predlog.....	17
Glava 2. Odluka.....	23
Glava 3. Dogovor.....	31
Glava 4. Nova politika.....	37
Glava 5. Susret sa Bejkerom.....	41
Glava 6. Premijer i gubernatori.....	47
Glava 7. „Leteći premijer“.....	53
Glava 8. Dvanaest tačaka.....	58
Glava 9. Bitka za Jugoslaviju.....	71
Glava 10. Bitka za Kosovo.....	79
Glava 11. Ruski „teroristički napad“.....	85
Glava 12. Krađa.....	91

DRUGI DEO

Glava 13. Savez za promene.....	105
Glava 14. Pod bombama.....	117
Glava 15. Pad diktatora.....	129
Glava 16. Svedoci i učesnici.....	143
Pogovor	167
Hronologija sukoba u Jugoslaviji 1990–2000.....	171
<i>O autorima</i>	193
<i>Registar imena</i>	195

Od autora

Želimo odmah da priznamo: ne možemo da budemo apsolutno objektivni u odnosu na glavnog junaka ove knjige – premijera Jugoslavije (1992–1993) Milana Panića. Za nas, ruske novinare, akreditovane od *RIA Novosti* i nedeljnika *Novo vreme*, Panić je bio njuzmejker i objekat svakodnevne pažnje. U početku smo ga doživljavali samo kao još jednog političara na balkanskoj političkoj sceni koja se brzo menjala. A posle smo prekršili ono čemu obavezno uče studente na fakultetu novinarstva: uvek drži distancu prema objektu novinarskog istraživanja – Panić je razbio tu distancu. Zbližili smo se, zatim čak i sprijateljili, i to poštujemo do dana današnjeg.

Ove godine, kada se navršava dvadeset godina otako je na Balkanu buknuo građanski rat, koji je pratio raspad te predivne zemlje, došlo je vreme da se podsetimo na događaje iz tog perioda, da ispričamo o dosad nepoznatim pojedinostima sukoba u bivšoj Jugoslaviji i političkim igrama oko nje, da damo ocenu tih događaja. Pri tom ćemo pokušati da sačuvamo

objektivnost i to držeći se svedočenja i reči ključnih učesnika tragičnih devedesetih godina.

Sada, dok ispisujemo ove redove u Peredelkinu, poznatom naselju pisaca u podmoskovskoj šumi, Milan Panić najverovatnije spava. Između Moskve i Kalifornije ima nekoliko vremenskih zona i razlika u vremenu je jedanaest sati. Kada u Moskvi bude zalazilo sunce, Panić će krenuti iz svoje kuće na obali Tihog okeana u Santa Anu, gde se nalazi centar njegove uspešne kompanije. Mada se možda trenutno nalazi u Singapuru, gde je azijsko-tihookeansko predstavništvo njegove firme. A možda i ne tako daleko, u Strazburu, gde se održava savetovanje u evropskom centru njegove kompanije.

Takvog smo ga zapamtili pre dvadeset godina – agilnog čoveka koji ne sedi u mestu i koji u hodu donosi važne strateške odluke. Prošle su dve decenije i mi uopšte ne razumemo kako je uspeo da zaustavi vreme. Jer mi tačno znamo da sa osamdeset i malo više godina on praktično ne pije nikakve lekove, voli svoju mladu ženu, opersku zvezdu Milenu Kitić, i vaspitava šesnaestoro dece i unuka. Da pozavide i prijatelji i neprijatelji. I politički protivnici.

Prvi put smo se rukovali 6. jula 1992. godine u beogradskoj Palati federacije, gde se održavao prijem povodom njegovog stupanja na dužnost premijera, pošto ga je izabrala skupština bivše Jugoslavije. Jaka ruka, očaravajući osmeh, pronicljiv pogled – čini se da čovek s njim nema šanse jer ga njegov šarm osvaja.

Panić je znao da ima veoma malo vremena: Milošević je veoma brzo shvatio kakvu je grešku napravio

kada je pozvao Panića da učestvuje u vlasti. Mi smo kao rezultat Panićevog angažmana mogli da vidimo tehnološki novi vid rukovođenja i diplomatije. Doslavno – nismo izlazili iz Panićevog aviona, uz pomoć kojeg je tokom nekoliko meseci pokušavao da zaustavi rat i bombardovanje, da ne dozvoli da Jugoslavija bude prokažena zemlja i da je vrati u društvo civilizovanih zemalja. Panić je obleteo praktično ceo svet u pokušaju da promeni situaciju, susretao se sa svetskim liderima kako bi im izložio svoj program, čiji je krajnji cilj bio mir na Balkanu. Prvi put smo sreli takvog političara – otvorenog ne samo sa svojim sagovornicima, predsednicima i premijerima, već i sa nama, novinarima, koji nismo napuštali salon njegovog aviona.

Mnogo pre stupanja Panića u balkansku političku arenu, pažljivo smo pratili glavne aktere, kritički analizirajući njihove reči i postupke. Obojici nam se, blago rečeno, nije dopadao stil rukovođenja tadašnjeg predsednika Srbije Slobodana Miloševića. autoritarnog političara sa pseudokomunističkom prošlošću. On je bio pametan i podmukao autokrata koji je kontrolisao svaki korak i najmanji dah, kako se njemu samom činilo, svojih potčinjenih i sugrađana. Lukavi vlastodržac koji je za svoje interese vešto koristio vodeće svetske političare, političke lidere, čak i čitave narode. Spremnost da se, kao početnik u velikoj politici, hrabro i bezrezervno suprotstavi ovom beskrupuloznom prvaku, koji je lukavo vukao za nos i Džordža Buša i Bila Klintonu i Borisa Jeljcina, bio je verovatno najvažniji iskorak koji je u svojoj političkoj karijeri i u životu načinio Milan Panić.

Nećemo detaljno analizirati sve Panićeve postupke. Ograničićemo se samo na zaključak da je njegov pokušaj da baci rukavicu Miloševićevom režimu na kraju krajeva uspeo. Bez obzira na to što je zbog različitih okolnosti morao da napusti svoju političku funkciju, uspeo je da ujedini demokratske snage zemlje koje su okončale pseudokomunistički režim.

Danas Panićeva domovina ne živi lako, ali povratka u prošlost u Srbiji neće biti. I u tome nije mala zasluga glavnog junaka ove knjige.

UVOD

Imidž velikih biznismena koji se bave politikom po pravilu je veoma kontradiktoran. Predstava o Milanu Paniću, političaru i poslovnom čoveku, praktično je lišena tih protivurečnosti. Tajna je jednostavna i sama po sebi genijalna: i u poslu i u politici Panić se drži istih pravila igre, koja ne samo da su jasna za okruženje, već ga i privlače. To su čista iskrenost i kompetentost koja ne podleže sumnji, stroga logičnost ciljeva i čvrstina u njihovom dostizanju. Zato se, uporedo sa fenomenima istaknutih savremenih političara i biznismena, može govoriti i o fenomenu Milana Panića.

Kada je u leto 1992. godine kao meteor uleteo u političku orbitu Jugoslavije, mnogi koji nisu bili naviknuti na takav stil u politici bili su u čudu. Pojedini – jednostavno šokirani. Panić ne samo da je postao premijer Jugoslavije, već se pojavio kao čovek koji je proklamovao jedan novi pristup politici i pokazao se kao nov tip političara.

On je jasno i jednostavno govorio o stvarima koje su se sve do tada činile veoma komplikovanim i

zamršenim. Bez straha je stremio rešavanju problema koje su se političari trudili da zaobiđu. Razoružavao je protivnike svojom iskrenošću i nije se ustručavao da govori o njima ono što misli.

Za mnoge koji su bili navikli na balkanske intrige to je izgledalo kao otkriće. „Kralj je go.“ I do tada neprikosnoveni „balkanski kralj“ Slobodan Milošević razumeo je da je novajlija u politici zapravo njegov najozbiljniji protivnik. Jer Panić je stavio pod sumnju i njega, „kralja“, i njegovu političku koncepciju. Stoga je protiv premijera bila aktivirana „cela kraljevska svita“, koja se najpre potrudila da ospori Panićevu političku platformu.

Kada je u decembru 1992. Panić direktno izazvao Miloševića, ističući svoju kandidaturu za predsednika Srbije, njegova predizborna kampanja trajala je samo tri nedelje. Ali i to je Paniću bilo dovoljno da dobije simpatije oko četrdeset odsto Srba. O tome govore čak i zvanični rezultati glasanja koje su sastavljali ljudi koji su ili imali simpatije za Miloševića ili su ga se bojali. Ozbiljne ankete davale su Paniću stabilno vođstvo.

Međutim, odgovor na pitanje ko je tada bio u pravu dao je uskoro najobjektivniji sudija – istorija. Ona je naterala Panićeve političke oponente ne samo da priznaju da je bio u pravu, nego i da realizuju mnoge njegove ideje i odluke.

Tokom 1992. godine Panić je aktivno radio na normalizaciji odnosa Jugoslavije i Hrvatske, a tek u leto 1996. takav korak morao je da preduzme Milošević.

Panić je znatno pre stvaranja Bosanskohercegovačke federacije sa Republikom Srpskom predlagao da se prizna Bosna u kojoj bi Srbi imali svoju republiku – a

ova ideja je bila ključno rešenje u Dejtonskom sporazumu koji je sklopljen tek krajem 1995. godine.

Panić je još 1992. godine počeo dijalog sa liderima kosovskih Albanaca i izneo svoju koncepciju rešenja kosovskog problema. Da je uspeo da je realizuje, ne bi bilo NATO bombardovanja 1999. godine, a razvoj samog Kosova (a verovatno i Balkana) krenuo bi drugim putem.

U maju 1999. godine Panić je pokrenuo ideju „novog Maršalovog plana“ za Balkan – tek posle skoro deset godina Evropska Unija je došla do zaključka da će samo ulazak svih balkanskih država u jedinstvenu Evropu Balkanu doneti stabilnost. Ali tada, 1999. godine, Zapad nije želeo da investira desetak milijardi u Saveznu Republiku Jugoslaviju – da bi kroz deset godina potrošio stotine milijardi na odvojene balkanske države.

Ispostavilo se da je Panić bio prorok kada je govorio da glavnu opasnost za sve balkanske narode predstavlja nacionalizam, koji se sve do danas u najtežim formama ispoljava na prostorima ovih prekrasnih zemalja.

Panić se pokazao kao prorok i u svojoj ličnoj borbi sa Slobodanom Miloševićem: javno mu je obećavao da će odgovarati pred sudom, mnogo ranije nego što se balkanski diktator tamo našao.

Mnogo toga na Balkanu drukčije bi se odvijalo da su ljudi na vreme slušali svog proroka.

PRVI DEO

Glava 1. NEOČEKIVANI PREDLOG

– Milane, ti si mnogo postigao u životu. Za sebe. Sada bi, evo, mogao da pomogneš i svojoj zemlji. Mislim da bi mogao da vodiš državu.

Slobodan Milošević je govorio odmereno, kao da je birao svaku reč. Ali bilo je očigledno da ovaj predlog nije bilo tek spontana ideja, izazvana emocijama. Milošević je govorio kao da je sve bio odavno smislio i da je sada samo želeo da dobije saglasnost svog sagovornika. Gledao je Panića pravo u oči, očekujući njegovu reakciju.

Panića je zaprepastilo to što je čuo. U prvom trenutku čak je bio šokiran. Uopšte nije očekivao da će od Miloševića čuti tako nešto. Kada je dobio poziv da zajedno ručaju, Panić je mislio da ovaj hoće, kao i obično, da popričaju o *Galenici*, srpskoj fabrici lekova koju je nedavno kupila Panićeva kompanija ICN.

Upravo je od *Galenike* i počelo njihovo poznanstvo. Sedeći sada preko puta Miloševića, Panić se setio kako je Milošević s neočekivanom lakoćom prihvatio

njegovu ideju o privatizaciji fabrike koja je bila ogre-
zla u dugovima i jedva opstajala.

– Kupiću *Galeniku*, ali mnogo za nju nećeš dobiti –
te reči su tada potpuno iznenadile Miloševića.

– Kako to: kupiću, a bez novca? – nepoverljivo je
pitao američkog multimilionera koji je sedeo naspram
njega i koji je napravio blistavu karijeru u Americi i
sada širio svoju poslovnu imperiju po celom svetu.

– Novac za *Galeniku* uplatiću na račun švajcarske
banke, a trošiću ga isključivo za potrebe fabrike. Ako
sve ispadne dobro, *Galenika* će početi da izvozi lekove
i da zarađuje. To je bolje nego da se novac jednostavno
preda tvojim političarima koji će ga odmah potrošiti.

Panić je govorio uvereno i Miloševiću je njegova
ideja počela da se dopada. Ipak, nastavio je da sumnja
da je sve čisto.

– A kako da ja budem siguran da će sve da ispadne
kako ti kažeš? – predsednik Srbije je ispitivački gledao
američkog biznismena.

– Pa ti si bar bivši bankar – Panić se jedva pri-
metno nasmešio. – I ti bi trebalo da znaš kako da se
naš dogovor osigura od nepredvidljivih slučajeva.
Znam jedno: ako sad prebacimo novac u Jugoslaviju i
zamenimo ga za dinare, to će biti tragedija.

Panić je ponovo govorio krajnje ozbiljno. On je od-
lično znao da svakodnevno, iz časa u čas, dinar gubi
vrednost. Da Narodna banka štampa nove banknote
na kojima je sve teže pročitati broj nula. Da su Jugo-
sloveni, svi do jednog, postali milioneri i milijarder, a
da pritom jedva sastavljaju kraj s krajem jer kilogram
hleba košta nekoliko miliona dinara. Znao je odlično
da štampanjem novca vlast kupuje socijalni mir, a da,

sa druge strane, uzima od građana čvrstu valutu. Zato
je čvrsto rešio: novac za *Galeniku* deponovaće u Švaj-
carskoj.

– A kako ću ja znati da nećeš podizati taj novac sa
švajcarskog računa? – Milošević je, i ne primećujući,
prešao na razmatranje detalja Panićevog plana.

– Sve detalje unećemo u ugovor – odgovorio je
Panić.

Uskoro je ugovor bio potpisan, onako kako je Panić
i predlagao. Pedeset miliona dolara za *Galeniku* i još
nekoliko miliona za radnike legli su na račun švajcar-
ske banke. I posao je krenuo.

Ubrzo, *Galenika* ne samo da je stala na noge, već je
postala i najuspešnije preduzeće u Jugoslaviji, zarađu-
jući godišnje od prodaje čak trista do četristo miliona
dolara. Plan koji je predložio Panić funkcionisao je.

To je morao da prizna čak i sam Milošević.

– Tvoja ideja se odlično pokazala – rekao mu je jed-
nom prilikom. – Odaću ti jednu tajnu: nikada mi ni-
šta slično nisu predlagali. A i s kim tako nešto može da
se razmatra?

Tako je posao sa *Galenikom* doprineo da se upozna-
ju, štaviše i da se privremeno zbliže, ova dvojica savr-
šeno različitih ljudi – balkanski autoritarni vladar i
američki biznismen srpsakog porekla. I to će ostati
maltene njihova jedina zajednička tačka. A i ta zajed-
nička tačka verovatno se uspostavila samo zato što je
Milošević prihvatio Panićev plan privatizacije *Gale-
nike*. U budućnosti, takve slabosti neće sebi dozvoliti.

I sada, sedeći na ručku naspram predsednika Sr-
bije, Milan Panić je „vario“ njegov predlog da vodi
državu.

– Ne razumem baš sasvim šta hoćeš – rekao je Panić otvoreno.

– Mogao bi da budeš premijer Jugoslavije – odgovorio je Milošević.

Panić nije ni pokušao da sakrije čuđenje:

– Kako je tako nešto moglo da ti padne na pamet? Ja sam biznismen i ne razumem se u politička lukavstva. I uopšte ne znam kako se rukovodi vladom i državom. A kompanijom, bez problema.

– Ništa se ti ne brini. Moći ćeš ti to – samouvereno je kazao Milošević. – Razmisli o ovome što sam ti rekao.

S tim su se i rastali.

Vraćajući se svojim privatnim boingom iz Beograda u Kaliforniju, Milan Panić je sve vreme prevrtao u glavi pojedinosti razgovora s Miloševićem. Razmišljao je ne samo o onome što mu je Milošević govorio, već i o njemu samom.

Još pre upoznavanja s Miloševićem Panić je o njemu mnogo slušao. Od najrazličitijih ljudi. Svi su bili jednodušni: Milošević je strašan čovek, opasan političar. U suštini – čisti negativac. I tokom svakog susreta s njim, Panić je sebe hvatao kako u mislima pokušava da nađe to negativno. I još je pokušavao da nađe odgovor na pitanje koje ga je mučilo: zašto ljudi smatraju da na celom svetu – a u Srbiji sigurno – verovatno nema goreg čoveka od Miloševića.

Odgovor nije mogao da nađe. Tokom prvih susreta Milošević se prema njemu odnosio s poštovanjem, s tim čovekom je bilo prijatno razgovarati, sporiti se. Čak nije ni pokušavao da nameće svoje ideje.

Udobno sedeći u fotelji svog boinga koji je parao nebo iznad Atlantika, Panić se zbog nečeg prisetio

priče s direktorom *Galenike*, koga je ICN nasledila prilikom kupovine fabrike. Zvao se Velimir Branković, a Panić ga je zvao jednostavno – Velja. Kada je fabrika privatizovana, Milošević mu je prijateljski posavetovao da promeni direktora. Panić se usprotivio: „Poslaću ga u Ameriku i naučiti biznisu. Mogu medvede da treniram, a ovo je, onako, kao neko malo meče.“ Milošević se tada nasmešio: „Nisam baš ubeđen da ćeš s njim uspeti.“ Ali nije se dalje sporio. „Meče“ zaista nije moglo da se nauči savremenom biznisu, ostao je socijalistički direktor – Panić je morao to da prizna i smenio je Velju.

Ali tada u avionu, Milan Panić nije razmišljao o Velji, već o Miloševiću koji mu nije nametnuo svoje mišljenje. „Kad mu treba, Milošević može da bude ućtiv, može da se slaže s drugima“, razmišljao je Panić. „I sa mnom je bio naglašeno ljubazan, pažljiv. Treba mu da prihvatim premijersko mesto. Verovatno računa da će to pomoći da se Jugoslavija izvuče iz izolacije u koju sve dublje pada. I to zahvaljujući njegovoj politici. Zato mu se i javila takva ideja.“

Milan Panić tada nije znao da ideja da on postane premijer nije pala na pamet Miloševiću. Pala je na pamet Dušanu Miteviću, koji nije bio samo blizak saborac predsednika Srbije. Budući na čelu državne televizije, umnogome je stvarao sliku o Miloševiću u očima miliona Srba. Mitević je bio jedan od malobrojnih ljudi čije je savete Milošević ponekad slušao. Jedan od tih saveta bio je da se na premijersku funkciju pozove uspešni američki biznismen Milan Panić, s kojim se Mitević upoznao u Americi. Mitević je, kao niko drugi, znao (ili pretpostavljao) šta preti Jugoslaviji te

1992. godine, i tražio je čoveka koji bi mogao da oslabi spoljne pritiske na Beograd koji su postajali sve jači.

Panić, koji se vraćao u Kaliforniju, sve to još nije znao. Pretpostavljao je, međutim, koji su bili Miloševići motivi da mu predloži da upravlja državom. Pretpostavljao je i zašto je Miloševiću sve to neophodno. „Da li meni sve ovo treba?“, uhvatio je sebe u mislima. Iskustvo i intuicija biznismena govorili su mu da prvi utisci o Miloševiću mogu da budu pogrešni. Tim pre što je umeo da ostavi utisak.

Panićeva razmišljanja je prekinuo kapetan posade. Boing se pripremao za sletanje.

Glava 2. ODLUKA

U kabinetu šefa ICN-a na internu liniju javila se sekretarica:

– Gospodine Paniću, Beograd je na vezi. Sa vama želi da razgovara predsednik Jugoslavije, gospodin Ćosić.

S Dobricom Ćosićem Panića je upoznala članica američkog Kongresa Helen Delić-Bentli, koja je takođe imala jugoslovenske korene. Početkom aprila 1992. u dogovoru s predsednikom SAD Džordžom Bušom doletela je u Beograd da ubedi Slobodana Miloševića da podnese ostavku i da na nivou Savezne Republike Jugoslavije preda vlast opoziciji, odnosno Dobrici Ćosiću, Dragoljubu Mićunoviću i Vuku Draškoviću. Njena misija nije bila uspešna, ali je tokom boravka u Beogradu gospođa Delić-Bentli organizovala susret Panića i Ćosića u hotelu *Hajat*.

Nekoliko dana pre poziva Paniću, poznati srpski pisac, bivši disident kojeg su mnogi nazivali ideologom srpskog nacionalnog pokreta i čak „ocem nacije“,

saglasio se s predlogom predsednika Srbije Slobodana Miloševića da postane predsednik Savezne Republike Jugoslavije. Kako je tvrdio sam Ćosić. „posle upornih nagovaranja prijatelja“ i „zbog ogromne želje da pomognem svom narodu“.

– Gospodine Paniću, ja kao predsednik Jugoslavije želim da Vam predložim da stanete na čelo vlade – Dobrica Ćosić je govorio u svom uobičajenom maniru, tiho i odmereno. – U ovom teškom periodu za našu zemlju vaša znanja i iskustvo biće veoma korisni.

Ćosić je postao predsednik SRJ 15. juna, a već posle dva dana s njim se sastao Milošević i saopštio mu ideju da predloži mesto premijera biznismenu iz Kalifornije, Srbinu sa Voždovca, Milanu Paniću. Milošević je rekao da je načelno već razgovarao sa Panićem, i u isto vreme se dogovorio o tome s predstavnicima Crne Gore jer je po Ustavu SRJ mesto premijera pripadalo njima. Ćosiću je ostalo samo da pozove Panića, da mu predloži mandat i pozove ga da hitno doleti u Beograd. Vrativši se kući, Ćosić je zapisao u svom dnevniku: *Ideju da Srbin iz Amerike, i to kapitalista, bude predsednik Vlade u vreme kada Srbiju napadaju kao bastion boljševizma, smatram politički vrlo lucidnom.*

Ipak, kako je sam Ćosić priznao u krugu svojih bliskih prijatelja, u početku je Miloševićevu ideju primio bez oduševljenja. „Kako mogu da dam mandat čoveku kojeg i ne poznajem pošteno, emigrantu, biznismenu, milioneru koji se ne bavi politikom, čoveku koji ne poznaje nijednog srpskog političara i koji je verovatno zaboravio čak i svoje komšije na Voždovcu?“, otkrivao je Ćosić svojim prijateljima pitanja koja su ga mučila. „O Miloševiću, o meni, o tome šta se dešava u Srbiji, u

Bosni i Hrvatskoj može da zna samo od Stejt departmenta ili CIA.“ Prijatelji su umirili „oca nacije“: „Panić je u sadašnjoj situaciji najbolji izbor.“ I tada je Ćosić telefonirao u Kaliforniju.

Panića nije iznenadio predlog predsednika Jugoslavije. On ga je samo vratio na razmišljanja koja su ga obuzimala kada se posle onog ručka vraćao u Kaliforniju. Od tada je prošlo nekoliko nedelja i poslovi u kompaniji su ga stalno odvlačili od balkanskih razmišljanja, ali je sada morao da se opredeli.

– Hvala, gospodine Ćosiću, ali je ne mogu odmah da odgovorim na vaš predlog. Moram da se posavetujem. Pored toga, ja sam državljanin SAD i moram da saznam stav američke vlade o tome.

– Ja vas razumem. Samo, molim vas, brže se posavetujte s vladom SAD i ne odugovlačite s odgovorom – Paniću se učinilo da je Ćosić zvučao malo nervozno, posebno kada je izgovorio „vladom SAD“.

– Želim, takođe, da vam saopštim da vas i patrijarh Pavle poziva da prihvatite mesto premijera.

Dogovorili su se da se čuju tokom nedelje.

Panić je već imao spreman plan dejstava. Da pregovara s rukovodstvom SAD pomoći će mu Džon Skanlan, njegov savetnik za Istočnu Evropu. Panić je cenio Skanlana zbog erudicije i blistave analitičke sposobnosti. Kada mu je, dok je bio na mestu ambasadora u Stejt departmentu, pre nekoliko godina Panić predložio da pređe kod njega u ICN, Skanlan se veoma iznenadio:

– Ja nisam biznismen, teško da ću nešto uspeti.

– Sve će biti u redu, ne boj se. Meni je potrebno tvoje poznavanje Istočne Evrope, a ne biznisa – odgovorio je Panić, posle čega su se rukovali.

Panić je Skanlanu među prvima ispričao o Miloševićevom predlogu i direktno ga pitao:

– I šta ti o tome misliš?

Skanlan je odgovorio maltene odmah, kao da je znao šta će Panić da mu kaže i ranije porazmislio.

– A šta ti to treba? *Galenici* time nećeš doneti nikakvu korist, ICN-u takođe. Pre obrnuto. Jugoslavija je s Miloševićevom politikom osuđena na propast. Ako se upetljaš u te igre, možeš da slomiš vrat.

Skanlanove reči nisu začudile Panića. On je nešto tako i očekivao od svog savetnika – Skanlanov stav bio je, jednostavno, veoma logičan i racionalan. I iz pozicije kompanije i imajući u vidu da je Skanlan Amerikanac i ekspert za Balkan. Panić nije ni pokušao da ga razuverava.

– Džone, hvala za savet. Ti si, po svemu sudeći, u pravu. Ali ja sam ipak odlučio – otići ću.

– OK, Milane – klimnuo je glavom Skanlan. – Ali moje mišljenje znaš.

I, posle telefonskog razgovora sa Ćosićem, Panić se ponovo sreo sa Skanlanom i zamolio ga da mu pomogne u rešavanju pitanja u Stejt departmentu. A kada je savetnik otišao, šef ICN-a je još dugo razmišljao o situaciji u kojoj se našao i o odluci koju je doneo a da to nije ni primetio. Odlučio je da ode u Jugoslaviju i da preuzme položaj premijera. Panić čak nije znao ni šta će mu reći u Stejt departmentu, nije znao stav administracije SAD. Za njega je bilo glavno to što je doneo odluku, a sve ostalo će, mislio je, doći na svoje mesto.

Panić se ponovo setio Skanlanovog pitanja: „A šta ti to treba?“ Neočekivano je shvatio da zna odgovor. Odluka da ode u Jugoslaviju, na prvi pogled, nije bila

u skladu s logikom biznisa, koje se držao celog života. Taj korak nije obećavao nikakvu korist – ni za njega samog, ni za njegovu kompaniju. Odluka je bila više emotivna. Koliko god patetično zvučalo, Panić je snažno osećao da je Srbija njegova domovina, da ima ozbiljne probleme i da zemlji preči tragedija ako se nešto ne preduzme.

U to da Milošević ništa ne preduzima Panić je bio skoro uveren. Onda će se on postarati da nešto preduzme. To je za njega već postajalo izazov. Kao u biznisu. Ali tu je znao kako da rešava probleme i postiže uspeh. „U politici se treba rukovoditi istom logikom i odbaciti sve balkanske predrasude koje tamo ljude guraju u propast. Srbija treba da živi kao i ostale države“, odlučio je Panić u sebi.

I zadovoljan formulacijom svojih budućih poteza, počeo je da se sprema za posetu Stejt departmentu.

Susret u Stejt departmentu Skanlan je organizovao doslovno za jedan dan. Rezultati teško da su se mogli nazvati optimističkim za Panića. Činovnici Stejt departmenta s kojima su Skanlan i on razgovarali izneli su svoj stav prilično oštro. Kako će jedan državljanin SAD, Milan Panić, da zauzme mesto premijera Jugoslavije nije bilo samo političko, nego i pravno pitanje. Po Ustavu SAD, državljanin Sjedinjenih Država ne može da zauzima državnu funkciju u drugoj državi; u protivnom, gubi američko državljanstvo.

– Ako prihvatite predlog Beograda, narušićete Ustav SAD, sa svim posledicama. Da li vam to treba? – pitao je američki činovnik.

– Ako postoji takva kolizija, nju može da reši Vrhovni sud SAD – izgovorio je Panić misao koja mu je

je pala na pamet. – Nameravam da se njima i obratim. Ako je to u interesu SAD, uveren sam da će rešenje biti nađeno.

– Vi ne shvatate koliko je to ozbiljna procedura – parirao je činovnik. – Moram da vas podsetim da obraćanje Vrhovnom sudu košta 250.000 dolara. Mi nemamo nameru da to plaćamo.

– Platiću sam.

Na tome se susret i završio.

Shvatajući da procedura u Vrhovnom sudu može da traje predugo, Panić je zamolio svoje pravnike da potraže alternativu. Imao je veoma kvalifikovane advokate, među njima Bridžbaja, iskusnog pravika, autora jednog od amandmana američkog ustava. Upravo on je i našao varijantu koju je tražio Panić: „Ako predsednik SAD potpiše dokument da vaš izbor za premijera SRJ odgovara interesima Amerike, tada prepreke neće biti i neće biti potrebno obraćanje Vrhovnom sudu.“

Varijanta je bila genijalno jednostavna, a što je najvažnije, nije zahtevala mnogo vremena kojeg Panić uopšte nije imao. On je žurio u Beograd jer je situacija u Jugoslaviji postajala sve katastrofalnija nakon što joj je Savet bezbednosti UN 30. maja uveo sankcije.

Tu je ponovo pomogao Skanlan. On se dogovorio s državnim sekretarom Džejmsom Bejkerom da Panić dobije neophodnu dozvolu od predsednika Džordža Buša. Sa takvom dozvolom u džepu mogao je da odleti u Beograd.

Milan Panić nije krio zadovoljstvo. Dobio je šta je hteo. Uspeo je da slomi administraciju Bele kuće, da je ubedi da je njegovo imenovanje za premijera

Jugoslavije u interesu Amerike i celog civilizovanog sveta. To je bila šansa koja se nije smela ispustiti.

Panića, međutim, nije napuštao osećaj da se Bela kuća složila s njegovim odlaskom bez velikog oduševljenja, mada se činilo da je korist od toga bila očigledna.

To je zaista bilo tako. Gurajući svoj plan, Panić je, namerno ili ne, pomrsio planove Bele kuće i Stejt departmenta za Balkan.

Posle uvođenja sankcija Jugoslaviji postalo je očigledno da se SAD orijentišu na rešenje balkanske krize silom. U Vašingtonu je preovladalo mišljenje da se Slobodan Milošević ne može mirno ubediti da odustane od svojih ekspanzionističkih planova u odnosu na Bosnu, i da se to može postići samo silom. Snagom oružja. I SAD su počele da se spremaju za upotrebu sile.

Tada se pojavljuje Panić sa svojim planom i idejom mirnog rešenja jugoslovenske krize. Mnogo, veoma mnogo njih je u njemu videlo šansu za mir na Balkanu. Možda poslednju šansu. Odbacivanje te šanse u začetku bilo bi nepromišljeno za bilo koju državu. Čak i za takvu supersilu kao što su SAD.

Zato su SAD morale da koriguju svoje balkanske planove i da, privremeno, odustanu od primene sile. Jer nanositi udare Jugoslaviji kada u premijerskoj fotelji sedi državljani SAD Vašingtonu nije išlo u korist. Trebalo je sačekati da se vidi kako će se završiti Panićeva misija.

Možda zato svih narednih meseci Amerika nije baš žurila da pomogne svom sugrađaninu Milanu Paniću kada je došao na mesto premijera SRJ.

Glava 3. DOGOVOR

Uzletevši sa aerodroma „Džon Vejn“ u Kosta Mesi, bo-
ing 727 poleteo je put Beograda. U njemu je bio Milan
Panić s većom grupom savetnika i pomoćnika. Kre-
nuo je u Jugoslaviju gde je trebalo da bude izabran na
mesto premijera.

Svi razgovori u salonu aviona su, razume se, bili
posvećeni predstojećem glasanju u Skupštini, sme-
štaju u Beogradu, bližim i daljim planovima i svemu
ostalom što je očekivalo Panićevu ekipu na dalekom
Balkanu. Tokom tih razgovora, Panić se odjednom
setio epizode bez koje ne bi bilo ni tog leta, ni njego-
ve odluke da prihvati mesto premijera. Upravo ta
epizoda, a ne Bejkerovo obećanje da će dobiti Bušo-
vu podršku, bila je za Panića ključna u donošenju
odluke.

Glavni uslov koji je Panić postavio kada je prihva-
tio da stane na čelo Vlade Jugoslavije bio je prelimi-
narni dogovor s Miloševićem – premijerski položaj
Panića u zamenu za odlazak Miloševića.